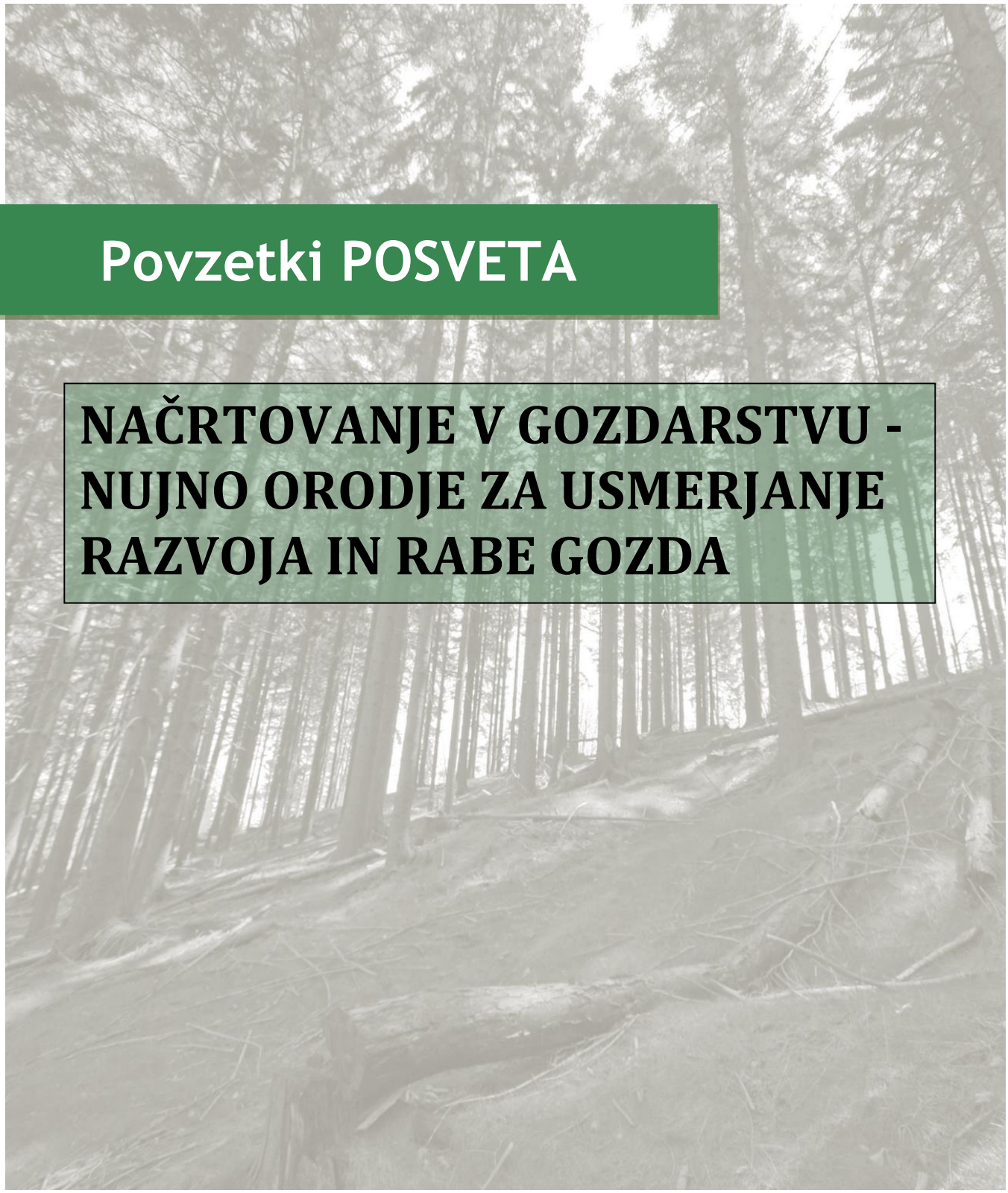

Povzetki POSVETA

NAČRTOVANJE V GOZDARSTVU - NUJNO ORODJE ZA USMERJANJE RAZVOJA IN RABE GOZDA

ZVEZA GOZDARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

DVORANA GOZDARSKEGA INŠTITUTA SLOVENIJE

27. NOVEMBER 2014

Izdal in založil
Zveza gozdarskih društev Slovenije

Tisk: Silva Slovenica, Gozdarski inštitut Slovenije

Razširjeni povzetki niso lektorirani

Tiskano: novembra 2014 v 60 izvodih

Kazalo vsebine

Uvodni pozdrav 2
mag. Franc Perko, predsednik Zveze gozdarskih društev Slovenije 2
SKLOP 1: OCENA STANJA IN GLAVNI AKTUALNI PROBLEMI GOZDNOGOSPODARSKEGA NAČRTOVANJA 2
Pomen in zasnova gozdnogospodarskega načrtovanja: presoja in prednostne naloge 2
dr. Matija Klopčič, Tina Simončič, Andrej Ficko in prof. dr. Andrej Bončina; Biotehniška fakulteta – Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire 2
Gozdnogospodarsko načrtovanje: kritična ocena stanja 3
Dragan Matijašić in dr. Aleš Poljanec; Zavod za gozdove Slovenije 3
Analiza slovenskega koncepta načrtovanja 5
dr. Marko Kovač; Gozdarski inštitut Slovenije 5
Ocena stanja in glavni aktualni problemi 6
mag. Janez Zafran; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 6
Strukture porabe časa pri izdelavi gozdnogospodarskih načrtov 8
Edo Kozorog; Zavod za gozdove Slovenije 8
Gozdnogospodarski načrti kot podlaga za presojo posegov v gozd oz. gozdni prostor 9
Rok Havliček; Zavod za gozdove Slovenije 9
Gozdnogospodarski načrti in Natura 2000 11
Tadej Kogovšek in Denis Žitnik; Zavod za varstvo narave Republike Slovenije 11
Opis sestojev in gozdnogojitveno načrtovanje: stanje in pogled v prihodnje 13
Zoran Grecs in dr. Aleš Poljanec; Zavod za gozdove Slovenije 13
Lovskoupravljavsko načrtovanje – stanje in razvoj 15
Marko Jonozovič; Zavod za gozdove Slovenije 15
SKLOP 2: LASTNIKI GOZDOV, NJIHOVE IZKUŠNJE IN PREDLOGI ZA PRIPRAVO IN REALIZACIJO GOZDNOGOSPODARSKIH NAČRTOV 16
Koristi gozdnogospodarskega načrtovanja za lastnike gozdov 16
Veronika Valentar; Zveza lastnikov gozdov Slovenije 16
Gozdarsko načrtovanje z vidika lastnikov gozdov 21
Miha Koprivnikar in Egon Rebec; Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije 21
Problemi nastajanja in izvajanja gozdno gospodarskih načrtov 22
Jože Sterle; Združenje za gozdarstvo pri GZS 22
SKLOP 3: PREDLOGI ZA POSODOBITEV IN RAZVOJ GOZDNOGOSPODARSKEGA NAČRTOVANJA 23
Razprava in zaključki 23
Zaključek posveta in otvoritev razstave avtorja Branka Žuniča 23

9.00 - 9.20

Uvodni pozdrav

mag. Franc Perko, predsednik Zveze gozdarskih društev Slovenije

SKLOP 1: OCENA STANJA IN GLAVNI AKTUALNI PROBLEMI GOZDNOGOSPODARSKEGA NAČRTOVANJA

9:20 - 9.40

Pomen in zasnova gozdnogospodarskega načrtovanja: presoja in prednostne naloge

dr. Matija Klopčič, Tina Simončič, Andrej Ficko in prof. dr. Andrej Bončina; Biotehniška fakulteta – Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire

Pomembno poslanstvo upravljanja gozdov je zagotoviti trajnostno gospodarjenje z gozdovi; pri tem je pomembno upoštevati raznovrstne zasebne in javne interese v gozdu, jih usklajevati in jih v čim večji možni meri uresničevati ob hkratnem ohranjanju gozdnih ekosistemov. Gozdnogospodarsko načrtovanje je sestavni del upravljanja gozdov in gospodarjenja z njimi. Rezultat načrtovanja so gozdnogospodarski načrti, ki so nujno orodje pri upravljanju gozdov, saj obsegajo v prvi vrsti odločitve o prihodnjem gospodarjenju z gozdovi – cilje, usmeritve in ukrepe.
V skupini za urejanje gozdov in biometrijo smo izdelali analizo prednosti, slabosti, možnosti in nevarnosti (t.i. SWOT analizo) o gozdnogospodarskem načrtovanju v Sloveniji. Izpostavljamo nekaj premislekov, ki izhajajo iz te analize.

1. Za učinkovito upravljanje gozdov je potrebna hierarhična struktura načrtovanja. Vsebine morajo biti prilagojene ravni načrtovanja, nikakor se ne smejo ponavljati.
2. Načrtovanje je pomembno orodje pri upravljanju gozdov. Zato morajo biti postopki ter oblika in vsebina načrta prilagojeni upravljavski problematiki in čim bolj usmerjeni k njihovim uporabnikom. Ti so raznovrstni (lastniki gozda, lokalne skupnosti, javne institucije, društva…), kar je treba upoštevati v vsebinski shemi načrta.
3. Načrtovanje ni pisanje načrtov kot izdelkov, v ospredju so upravljavska vprašanja. Razlikovati je treba med upravljavskim procesom (analize podatkov, scenariji, itn.) in načrtom, ki je rezultat tega procesa. V načrtih je treba izpostaviti usmeritve in ukrepe za prihodnje gospodarjenje, različne analize so pomemben sestavni dela priprave načrtov, vendar so njihovi podrobni prikazi odveč, saj so lahko sestavni del informacijskega sistema. Odločitve za prihodnje gospodarjenje veljajo za različna področja pri gospodarjenju z gozdovi (gojenje, varstvo, tehnologije …), zato je potrebno sodelovanje med različnimi gozdarskimi eksperti pa tudi z drugimi deležniki. Delovni in usklajevalni sestanki so pomemben sestavni del priprave načrtov.
4. Če postavimo v ospredje upravljavska vprašanja in probleme, potem je primerno, da je koordinator priprave načrta strokovnjak, ki ima celovit pregled nad upravljanjem obravnavanih gozdov, tako da dobro pozna gozdove in deležnike (lastnike gozdov, predstavnike interesnih združenj, ipd.), hkrati pa je nujno, da je vpet v izvajanje načrtov.
5. Načrtovanje in načrte je potrebno stalno razvijati, dopolnjevati, nadgrajevati. Zato je ključno slediti novim strokovnim in znanstvenim dosežkom in v načrt vgrajevati nove relevantne vsebine,

hkrati pa izpopolnjevati in nadgrajevati metodološki del načrtovanja: preizkus in uvedba novih tehnologij, prenos novih znanj v načrte, razvoj lastne raziskovalne dejavnosti.

6. Za vsako odločanje so potrebne informacije. Pri gozdni inventuri se zbira vrsta podatkov, ki so shranjeni v gozdarskem informacijskem sistemu, ki mora biti pregleden, ažuren, odziven, zanesljiv. Le tak lahko namreč nudi ustrezno podporo načrtovanju. Pri oblikovanju in nadgradnji sistema je treba izkoristiti možnosti sodobnih tehnologij. Pri zbiranju in shranjevanju podatkov je zelo pomembna kontinuiteta podatkovnih zbirk, ki so v primerjavi s tujino dobre, so pa vedno možne izboljšave. Vsaj del podatkov gozdarskega informacijskega sistema mora biti tudi javno dostopen na svetovnem spletu.
7. Načrtovanje in načrte je potrebno stalno dopolnjevati glede na nove zahteve, interese, izkušnje in tehnološke možnosti. Kažejo se številne možnosti, npr. vključevanja načrta za zasebno posest v koncept načrtovanja, spremembe glede funkcij gozda/storitev gozdov, dopolnitve inventurnih metod, itd. Dosedanje dopolnjevanje je potekalo prepočasi, potrebna je pospešitev procesa, vendar morajo biti spremembe vseeno premišljene. Primerno je, da so morebitne spremembe sistema/procesa najprej preverjene na testnih območjih in potem integrirane v sistem na državni ravni. Možnosti za projektno delo in boljše izkoriščanje ter razvoj človeških potencialov so velike.

9:40 - 10.00

Gozdnogospodarsko načrtovanje: kritična ocena stanja

Dragan Matijašić in dr. Aleš Poljanec; Zavod za gozdove Slovenije

Uvod

Ob koncu preteklega desetletja je zaostrovanje družbeno ekonomskih razmer negativno vplivalo tudi na sicer že utečene procese in postopke gozdnogospodarskega načrtovanja. Le to se je naenkrat znašlo med kladivom in nakovalom: na eni strani so se začele pospešeno povečevati potrebe po pridobivanju in distribuciji podatkov o gozdovih za številne uporabnike, na drugi strani pa so se stopnjevali pritiski v smeri racionalizacije dela in zmanjševanja stroškov načrtovanja. Odgovor na oba nova izziva je bil strokovni premislek o možnostih sprememb in izboljšav ter o nadaljnjem razvoju. Velike, prehitre in premalo domišljene sistemske spremembe na tem področju niso zaželene, kljub temu pa se mora gozdarsko načrtovanje stalno posodabljati in vključevati nove izkušnje in dognanja, tudi glede na nove, hitro se spreminjajoče, tehnološke možnosti. Zasnova načrtovanja je bila opredeljena z Zakonom o gozdovih (1993) in pozneje predvsem s Pravilnikom o gozdnogospodarskih in gozdnogojitvenih načrtih (1998). O takrat do danes se je gozdarsko načrtovanje nenehno racionaliziralo in posodabljalo (Kozorog in sod., 2013), pridobili smo izkušnje, ki so pomembna podlaga za spremembe načrtovanja. V prispevku bomo, glede na spremenjene družbene razmere, nove tehnološke možnosti ter pridobljene izkušnje in nova spoznanja, izpostavili ključne dileme, s katerimi se srečuje gozdarsko načrtovanje.

Ravni načrtovanja in vsebina načrtov

Dve ravni (območje, enota) sta ustrezni. Poglavitne pomanjkljivosti sedanjega gozdarskega načrtovanja lahko analiziramo glede vsebine načrtovanja na obeh ravneh, pristojnosti načrtov in postopkov.

V obstoječih gozdnogospodarskih načrtih, ki so sicer izdelani skladno z veljavnimi predpisi, je prevelik poudarek namenjen analizam in prikazovanju podatkov, premalo pa so izpostavljene odločitve za prihodnje gospodarjenje z gozdovi. Nekatere vsebine se na obeh ravneh podvajajo (npr. podrobno določanje poseka in gojitvenih del), nekatere so nepotrebne (npr. navajanje besedil iz pravnih predpisov) ali preobširne (npr. prikaz stanja na ravni rastiščno gojitvenih razredov). Prav tako pristojnosti posameznih

načrtov niso jasno razmejene. Območni načrt pogosto obravnava določeno problematiko prepodrobno (npr. določanje možnega poseka, usmeritve rastiščnogojitvenih razredov), premalo pa je razmisleka o strateških odločitvah, povezanih z zagotavljanjem temeljnih načel gospodarjenja z gozdovi in reševanjem ključnih problemov gospodarjenja z gozdovi v območju. Ponekod ni jasne vsebinske razmejitve med gozdnogospodarskim in gozdnogojitvenim načrtovanjem; postopki izdelave gojitvenih načrtov se podvajajo s postopkom opisa sestojev, gozdnogojitveni načrti se izdelujejo (oziroma so se izdelovali) »na zalogo«, sloj negovalnih enot se vzdržuje kot poseben informacijski sloj, ipd.

Časovni okvir izdelave načrtov

Pogosto se v strokovni javnosti, kot znaten prispevek k racionalizaciji načrtovanja, omenja podaljševanje časovne veljavnosti načrtov. Takšno stališče je z vidika učinkovitosti načrtovanja neprimerno, saj bi imela takšna rešitev več neugodnih posledic za uporabnost načrtov, stroške pa mogoče zmanjšati tudi z drugimi rešitvami - npr. s poenostavitvijo vsebine načrtov in/ali postopka njihovega sprejemanja.

Zbiranje informacij o stanju in razvoju gozdov in gozdarski informacijski sistem

Pri presoji inventurnih konceptov poudarjamo, da je pomen zbiranja podatkov večplasten; po eni strani podatke potrebujemo za učinkovito upravljanje z gozdovi, po drugi pa so podatki nujni, uporabni ali koristni za številne druge uporabnike. Pogosto se sedanji koncept gozdne inventure omenja kot prepodroben, hkrati pa se od zbranih podatkov pričakuje relativno natančne informacije o stanju gozdov na zelo podrobni ravni. V številnih primerih drugi uporabniki (geodetska uprava, davčna uprava, sodišča in drugi) za svoje potrebe pričakujejo zelo natančne podatke o gozdovih na ravni parcele. Zbrani podatki imajo torej raznovrsten pomen, tudi za sodelovanje z lokalnimi skupnostmi (občine) ali poročanja na nacionalni ravni.

Naj opozorimo še na nekatere dileme in pomanjkljivosti sedanjega načina izvajanja gozdne inventure:

- Ena od slabosti kontrolne vzorčne metode je, da vzorčna mreža, žal, ne pokriva celotne površine gozdov. Problematični so predvsem varovalni gozdovi, zlasti v Alpah, kjer bi bilo potrebno inventurno mrežo v bodoče dopolniti.
- Dopolniti bo treba tudi algoritme za izračun sestojnih znakov in izboljšati postopke poročanja na regionalni in nacionalni ravni.
- Potrebno je presoditi možnost snemanja nekaterih dodatnih znakov na stalnih vzorčnih ploskvah, ki bi omogočili tudi spremljanje stanja kvalifikacijskih habitatnih tipov in stanja življenjskega okolja kvalifikacijskih vrst na območjih Nature 2000.
- Preverjanje tarif je naloga in izziv, ki bo trajna stalnicah v naslednjih letih.

Gozdarski informacijski sistem

Možnosti za izboljšanje gozdarskega načrtovanja se kažejo tudi pri tehnološki posodobitvi informacijskega sistema. Podatke še vedno zbiramo ročno, jih beležimo na obrazce, jih naknadno digitaliziramo in vnašamo v različne podatkovne zbirke. Ti postopki so pogosto vir napak, ki jih je težko odkrivati in težko ali drago popravljati. Tehnološke možnosti in rešitve že obstajajo, materialni viri za njihovo implementacijo pa so težko dostopni. Način priprave in analize podatkov je deloma zastarel; na voljo so programska orodja za analizo in obdelavo podatkov (Ficko in sod., 2013), ki so zaradi različnih obdobij nastajanja in različnih avtorjev med seboj nepovezana, včasih vsebinsko neskladna in tudi zastarela (npr. računalniški program za zajem in obdelavo podatkov GNW). Sodoben geografski informacijski sistem z vgrajenimi moduli za vnos, obdelavo in prikaz podatkov bi znatno razbremenil delo pri izdelavi gozdnogospodarskih načrtov ter prispeval k večji kakovosti analiz.

Postopek sprejemanja načrtov
Postopek sprejemanja načrtov je sicer pravno formalno urejen, v praksi pa z njim nismo zadovoljni. Je zapleten in dolgotrajen, prispevki lastnikov gozdov in ostale javnosti, tako v fazi priprave načrtov kot tudi pri javnih razgrnitvah in javnih obravnavah, so nezadostni. Aktivne oblike participacije, kot so delavnice, sestanki, delavne skupine, ipd niso del formalnega postopka.

Funkcije gozdov
Nekatere od pomembnejših slabosti dosedanjega koncepta splošnokoristnih funkcij (Bončina et al, 2013) so naslednje: preveliko število funkcij gozdov, nepreglednost karte funkcij gozdov (uporaba funkcijskih enot je zastarela) in premajhno sodelovanje z drugimi uporabniki prostora in lastniki gozdov. V prihodnje bo torej potrebno predvsem zmanjšati število funkcij, poenostaviti prikaze območij s podarjenimi funkcijami in dopolniti kriterije določanja območij s poudarjenimi funkcijami. Ob uporabi sodobnih GIS tehnologiji tudi zaris funkcijskih enot ni več smiseln niti potreben.

Zaključek
Zgoraj opisane pomanjkljivosti in dileme gozdarskega načrtovanja so pomembna izhodišča za premislek o prenovi oziroma dopolnitvi zasnove gozdarskega načrtovanja v Sloveniji. Pri tem opozarjava, da morajo biti vse spremembe koncepta gozdarskega načrtovanja dobro premišljene in podprte z argumenti in analizami. Nepremišljene spremembe sistema lahko prinesejo nepovratno škodo gozdovom in celotnemu sektorju. Danes za načrtovanje namenjamo 8 % sredstev Zavoda za gozdove Slovenije, kar letno pomeni 12 €/ha gozdov oziroma 0,35 €/m3 izvedenega poseka, to pa je v primerjavi z drugimi državami malo, če upoštevamo, da je v to všteto celotno zbiranje in vzdrževanje podatkov ter izdelava gozdnogospodarskih načrtov (Bončina in sod, 2012). Spremembe na Zavodu za gozdove Slovenije morajo biti usmerjene predvsem v opravila, ki bodo izboljšala vsebino in uporabnost gozdnogospodarskih načrtov in podatkov o gozdovih – tudi za druge uporabnike gozdnega prostora.

10.00 - 10.20

Analiza slovenskega koncepta načrtovanja

dr. Marko Kovač; Gozdarski inštitut Slovenije

Intenzivno gozdnogospodarsko načrtovanje se je v Sloveniji začelo po II. sv. vojni, ko se je do sredine 60. let uredilo cca. 80 % nikoli urejenih gozdov. Od leta 1971 naprej so se v državi začeli izvajati še gozdnogospodarski načrti GG območij, od leta 1993 naprej pa še gojitveno načrtovanje. Vsi načrti se načeloma izvajajo na celotnem ozemlju države (izjema varovalni gozdovi, rezervati, ...).

Analiza sistema gozdnogospodarskega načrtovanja, ki je bila izdelana v okviru projekta z naslovom "Izboljšanje informacijske učinkovitosti gozdnogospodarskega načrtovanja in gozdarskega informacijskega sistema" na Gozdarskem inštitutu Slovenije je pokazala, da je sistem z vidika konsistentnosti treba izboljšati. Problematična je predvsem povezava gozdnogospodarskega načrta GGO z gozdnogospodarskimi načrti GGE, med katerimi, zaradi zgodovinskih razlogov, ni konkretnega stika in s tem pretoka informacij ampak oba sistema delujeta neodvisno. Tesnejša je verjetno povezava med gozdnogospodarskim načrtom GGE in gojitvenimi načrti, med katerimi je krogotok informacij treba še ugotoviti in oceniti.

Kakovost gozdnogospodarskega načrtovanja, tako na ravni GGO kot GGE, trpi tudi zaradi subjektivnih razlogov. Najbolj problematična je vsekakor povezava na relaciji

VIZIJA → RAZVOJNI PROBLEMI → ALTERNATIVNE REŠITVE → CILJI → STRATEGIJE/USMERITVE → UKREPI,

ki ni preverljiva zaradi:

- pogosto nepopolnih povezav med problemi, cilji in ukrepi (problemi, ki se na začetku izpostavijo, se proti sredini načrta pozabijo in se o njih več ne govori)
- popolnega izostanka merljivih kazalcev za cilje in ukrepe (zanje ni količinskih, prostorskih in časovno opredeljivih količin),

niti ni izvedljiva zaradi neprimernih (vsebinsko nedomišljenih, premalo intenzivnih) ukrepov. Poleg tega je sedanji "hierarhični" koncept načrtovanja še vedno zelo obremenjen s podvajanjem vsebin (namesto, da bi rabil izpeljevanju rešitev), z nezmožnostjo zagotavljanja konkretnejših informacij za gospodarjenje z gozdovi in za lastnike gozdov.

Zaradi povedanega in tudi zaradi finančnih omejitev, so spremembe na področju gozdarskega načrtovanja nujne. Najbolj nujne so:

- deregulacija zakonodaje v delu, ki zaobjema načrtovanje,
- prevedba gozdnogospodarskega načrtovanja v učinkovit instrument, ki bo rabil zagotavljanju trajnosti gozdov ter optimiranju in dvigovanju kakovosti gospodarjenja za ekosistemske storitve. Gozdnogospodarsko načrtovanje vsekakor ne sme biti samemu sebi namen.
- gozdnogospodarsko načrtovanje bi s konceptualnega vidika kazalo poenostaviti; sedanje tri-ravninsko bi bilo z upoštevanjem lastništva in intenzivnosti gospodarjenja smiselno prevesti v dvo-ravninsko ali celo eno-ravninsko. Če je za državo potrebno in smiselno, bi kazalo zanjo izdelovati nekakšen državni načrt, ki bi odražal mednarodne zahteve in bi z vidika vsebin zadoščal še nacionalnim potrebam.
- uvedba inženirskega duha v gozdnogospodarsko načrtovanje.

10.20 - 10.40

Ocena stanja in glavni aktualni problemi

mag. Janez Zafran; Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano

Učinkovitost sistema priprave, potrjevanja in izvajanja načrtov za gospodarjenje z gozdovi

Gospodarjenje z gozdovi v Sloveniji temelji na načelih trajnosti, sonaravnosti in večnamenskosti. Takšno usmeritev določa Resolucija o nacionalnem gozdnem programu, ki kot temeljni strateški dokument določa nacionalno politiko gospodarjenja z gozdovi. Nacionalni gozdni program ne navaja neposrednih ciljev in usmeritev za celotno področje načrtovanja, po posameznih ožjih področjih pa določa nekatere konkretne zahteve. Iz ocene stanja in razvojnih možnosti pa je jasno razvidno, da priprava in izvajanje načrtov za gospodarjenje ostaja temeljni instrument za uresničevanje trajnostnega, večnamenskega in sonaravnega gospodarjenja z gozdovi.

Od uveljavitve Zakona o gozdovih leta 1993 se sistem načrtovanja v gozdarstvu ni bistveno spremenil. Dopolnjevale so se le posamezne faze načrtovanja z namenom izboljšav oziroma prilagajanja sistema novim razmeram, kot tudi novim tehnologijam (npr. priprava sestojnih kart in uporaba DOF-ov, uveljavitev stalnih vzorčnih ploskev, izboljšava procesa participacije, vključevanje naravovarstvenih vsebin,

vključevanje v prostorsko načrtovanje, povezovanje gozdnogospodarskega in lovskoupravljavskega načrtovanja)

Ves ta čas so načrti za gospodarjenje ostali ključni element pri usmerjanju razvoja gozdov in gozdnega prostora. Z določitvijo in uveljavitvijo območij Natura 2000 so gozdnogospodarski načrti postali še t.i. načrti prilagojene rabe naravnih dobrin in s tem ključni za doseganje varstvenih ciljev Natura 2000 območij. Gozdnogospodarsko načrtovanje je z vstopom Slovenije v EU pridobilo tudi novo vlogo pri izvajanju politik na ravni EU in konkretnem izvajanju ukrepov, financiranih iz EU skladov.

Na podlagi pridobljenih izkušenj pri pripravi, potrjevanju in izvajanju načrtov za gospodarjenje z gozdovi so bile že večkrat izpostavljene prednosti sedanjega sistema načrtovana pa tudi številne pomanjkljivosti, zlasti na naslednjih področjih načrtovanja:

- pomen strateških (območnih) načrtov,
- vloga pri intenziviranju gospodarjenja v zasebnih gozdovih,
- načrtovanje donosov,
- spremljanje stanja in razvoja,
- razvoj participacije pri pripravi načrtov,
- povezava s prostorskim načrtovanjem,
- vključevanje ciljev različnih politik (podnebne, energetske, okoljske).

Kritika sedanjega sistema je bila izpostavljena tudi širše, saj je bila priprava in izvajanje načrtov za gospodarjenje z gozdovi v letu 2011 vključena tudi v revizijo poslovanja Ministrstva za kmetijstvo in okolje, Zavoda za gozdove Slovenije in Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov, ki jo je izvedlo Računsko sodišče RS. V Revizijskem poročilu »Upravljanje z gozdovi« so navedene številne ugotovitve, ki kažejo na že omenjeno problematiko sedanjega sistema priprave in izvajanja načrtov za gospodarjenje z gozdovi.

Izhodišča za pripravo sprememb in dopolnitev na področju gozdnogospodarskega načrtovanja

Že v letu 2012 so v okviru takratnega Ministrstva za Kmetijstvo in okolje potekale številne delavnice in druge aktivisti za pripravo celovitih sprememb na področju gozdarske zakonodaje. Načrtovanja je bilo izpostavljeno kot eno izmed področij, kje naj se preveri ustreznost in učinkovitost sedanjega koncepta ter predlaga morebitne spremembe in dopolnitve. V razpravah, kjer so bili vključeni predstavniki znanstvenih in strokovnih inštitucij ter predstavniki lastnikov in njihovih združenj, predstavniki gozdarskih podjetij in drugih zainteresiranih javnosti. Oblikovana so bila osnovna izhodišča sprememb in dopolnitev področja načrtovanja:

1. Usmerjanje razvoja gozdov, ki temelji na načelih trajnosti, večnamenskosti in sonaravnosti je treba skrbno načrtovati;
2. V vseh fazah upravljanja (načrt- izvedba-spremljava-sprememba/dopolnitev) morajo biti razviti racionalni pristopi;
3. Načrti za gospodarjenje z gozdovi morajo biti hierarhično povezani (strateška/izvedbena raven), se med seboj dopolnjevati in temeljiti na kakovostnih podatkih.
4. Intenzivnost načrtovanja mora biti prilagojena intenzivnosti gospodarjenja z gozdovi, omogočiti mora prilagajanje naravnim procesom in različnim funkcijam gozdov;
5. Načrtovanje mora zagotavljati povezovanje gozdarstva z drugimi področji;
6. V proces načrtovanja morajo biti aktivno vključeni lastniki gozdov in druge zainteresirane javnosti.
7. Bistveno izboljšati »uporabnost« načrtov.

V delovni skupini so bile obravnavne tudi konkretne rešitve, zlasti v povezavi z ravnmi načrtovanja in vsebino načrtov, informacijske podpore načrtovanju ter določitvi in ovrednotenju funkcij gozdov ter določitvi gozdov s posebnim namenom.

10.40 - 11.00

Strukture porabe časa pri izdelavi gozdnogospodarskih načrtov

Edo Kozorog; Zavod za gozdove Slovenije

Predstavljene so izkušnje, ki so bile že objavljene v prispevku z naslovom Posodobitev zbiranja in dopolnjevanja podatkov pri obnovi gozdnogospodarskih načrtov (Gozdarski vestnik št. 10/2013).

Racionalnost in kakovost sta ključna dejavnika uspešnosti gozdnogospodarskega načrtovanja. Kakovostne informacije oz. strokovne podlage so nujne za usmerjanje razvoja gozdov (določanje vrste in intenzivnost ukrepov), izvajanje del v gozdovih (zagotavljanje ustreznih operativnih gozdarskih kart, orientacijo na terenu, izdelavo planov sečenj, optimiranje proizvodnje glede na povpraševanje na trgu, ipd.), za usmerjanje posegov v gozdni prostor ter za sodelovanje z drugimi institucijami (prostorsko načrtovanje, upravljanje z območji Nature 2000, ohranjanje narave, izvajanje davčne politike z zemljišči, ipd.).

Ocenjujemo, da trenutni sistem gozdnogospodarskega načrtovanja, z nujnimi prilagajanji, lahko odgovarja na vse te navedene izzive. Ob tem pa mora v trenutnih razmerah upoštevati tudi potrebo po zniževanju stroškov, kar je možno le ob vključitvi in povezovanju vseh dostopnih informacij in najnovejše tehnologije.

S podatki o porabi časa za posamezna ključna dela pri načrtovanju na primeru Gozdnogospodarskega območja Tolmin (v nadaljevanju GGO), ki se spremljajo že desetletja, je bila analizirana tudi dosežena racionalizacija. Predstavljena racionalizacija se nanaša na zmanjševanje porabe časa v urah po posameznih opravilih, kar pa ni v linearni odvisnosti z zmanjševanjem stroškov v celoti. Sodobnejši pristopi namreč zahtevajo dražjo opremo, zmanjševanje porabe časa pa je večje pri manj usposobljenih kadrih (npr. figurantih).

Na primeru GGE Trnovo so analizirani doseženi prihranki porabe časa pri posodobitvi obstoječe sestojne karte, pri terenskem delu in posodobitvi sestojne karte v celoti. Na primeru GGO Tolmin pa je analizirana dosedanja poraba časa in možni prihranki porabe časa za gozdnogospodarsko načrtovanje v prihodnje.

Ocenjujemo, da bi lahko ob manjših dopolnitvah sedanjega sistema gozdnogospodarskega načrtovanja in opuščanju nekaterih manj potrebnih opravil (npr. obnavljanje mej, saj orientacijo nadomeščajo GPS naprave), racionalnem posodabljanju sestojne karte ter ob poenostavitvi vsebine načrtov gozdnogospodarsko načrtovanje doseglo v GGO Tolmin učinke do okoli 0,42 ure/ha. To bi pomenilo le okoli 65 % porabljenega časa v preteklem desetletju in skoraj 6 krat manj časa, kot pred štimi desetletji.

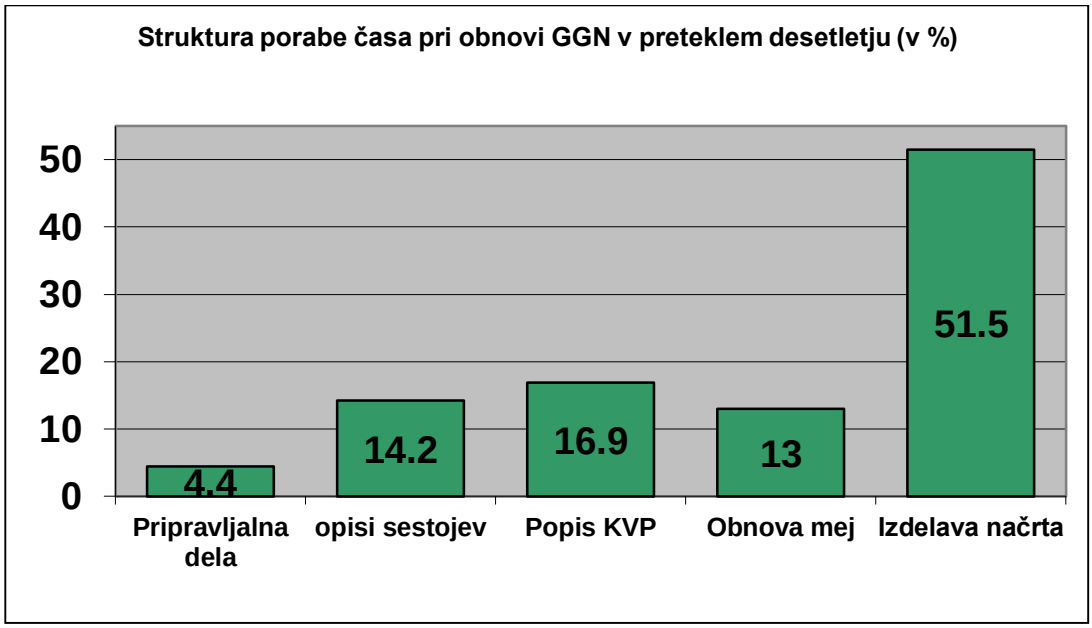

Čeprav izdelava sestojne karte predstavlja pri obnovi gozdnogospodarskih načrtov le okoli 14 % časa, pa je mogoče z ustreznim načinom njene posodobitve (po predstavljenem protokolu) dodatno zmanjšati porabo časa in s tem stroškov terenskega dela. Pri GGE z visoko stopnjo intenzivnosti gospodarjenja je bilo ugotovljeno zmanjšanje terenskega časa (in s tem tudi materialnih terenskih stroškov) do 45 %, v GGE s srednjo stopnjo intenzivnosti pa do 60 %. Pri tem je potrebna boljša priprava oziroma posodobitev podatkov že pred pričetkom terenskih del, vendar je ta dodaten čas približno enak zmanjšanju porabe časa pri vnosu in usklajevanju podatkov. Skupen prihranek je pri posodobitvi sestojev okoli 40 % porabljenega časa.

Razvoj tehnologije je prinesel določene prednosti, ki omogočajo racionalnejše in kakovostnejše delo (posodobitev že obstoječe sestojne karte, uporaba GPS pri zbiranju podatkov in orientaciji, kakovostnejši DOF-i in DKN-i, dostopnejše informacije oz. baze podatkov na spletu, uporaba vektorskih podatkov iz gozdnogojitvenih načrtov, učinkovitejša programska orodja, ipd.).

11.00 - 11.20

Gozdnogospodarski načrti kot podlaga za presojo posegov v gozd oz. gozdni prostor

Andrej Strniša in Rok Havliček; Zavod za gozdove Slovenije

O pomembnosti gozdnih površin kot elementa prostora, njegovi ranljivosti in omejenosti so bili v preteklosti podani že številni prispevki (Bončina, Matijašić, 2010). Zaradi obsežnosti je gozd pogosto najpomembnejša sestavina prostora, razni procesi tako v gozdu in v prostoru so med seboj zelo povezani in medsebojno vplivajo (Golobič, 2010).

Različnost občin se kaže tudi skozi zelo spremenljiv delež gozdnih površin. Tako širom države poznamo občine z več kot 85 % deležem pokrovnosti prostora z gozdom, kot občine, kjer je gozdnih površin pod

10% površine. Glede na delež gozdnih površin v gozdarstvu ločimo tipe krajin, ki so eden od pomembnih elementov pri valorizaciji funkcji gozdov. Pri tem je potrebno krajine upoštevati na površini, ki presega območje posamezne občine, torej regijsko. Funkcije gozdov ter pomen gozdnih površin v krajini so eden najpomembnejših kriterijev pri presoji posegov v gozd in gozdni prostor. Tudi v prostorskem načrtovanju že velja razmišljanje, da je gozdne površine z močno poudarjenimi ekološkimi in socialnimi funkcijami gozdov, kot tudi gozdove na bogatih rastiščih potrebno varovati (Pogačnik, 2006).

Iz podatkov, pridobljenih v postopku gozdnogospodarskega načrtovanja lahko v prostorsko načrtovanje vstopajo številne koristne informacije. Poleg zarisov gozdnih površin, območij z opredeljenimi funkcijami gozdov je v prostorskem načrtovanju možno upoštevati tudi podatke o lastništvu gozdov, gozdnih prometnicah in podobno. Za prostorsko načrtovanje so, poleg geokodiranih podatkov, pomembne tudi usmeritve za razvoj gozdov in gozdnega prostora, saj lahko vplivajo na umeščanje načrtovanih prostorskih ureditev (Pogačnik, 2006).

Veliko deležnikov v prostoru, različni interesi in potrebe zahteva interdisciplinarnost v postopku prostorskega načrtovanja. Skozi razvoj samega načrtovanja se spreminjajo tudi potrebe in prispevki posameznih nosilcev urejanja prostora. Medtem ko je bilo potrebno v prvih fazah v postopek prostorskega načrtovanja vključiti baze podatkov posameznih nosilcev urejanja prostora, se v sedanjih postopkih nosilce urejanja prostora vključuje predvsem skozi postopke presoj posameznih prostorskih ureditev (Prelog, 2011). Ob vse bolje pripravljenih osnutkih prostorskih načrtov se zmanjšuje tudi negotovost v prostorskem načrtovanju in pri izvajanju načrtov (Mlakar, 2009). Pomembno pri tem pa je, da so strokovne podlage posameznih nosilcev urejanja prostora pripravljene tako, da omogočajo med-resorno usklajevanje (Golobič, 2010).

Uporaba različnih virov strokovnih podlag, izdelanih za različne potrebe in z različno natančnostjo postavljajo pred prostorske načrtovalce zelo zahtevne izzive. Pogosto je potrebno dodatno usklajevanje strokovnih podlag, pa tudi tehnično usklajevanje podatkovnih baz (Korade, 2011). Temeljni geokodiran zaris za prostorsko načrtovanje je namenska raba prostora. Določena je bila s prostorskimi akti (ZPNačrt, 2007) na osnovi precej nenatančnih kart. Pri njeni digitalizaciji so se pokazali številni zamiki in odstopanja, ki se odpravljajo še v sedanjem času (Korade, 2011). Neposredne uporabe gozdnogospodarskih načrtov v prostorskem načrtovanju pa dejansko še ni (Konečnik Kunst, 2011).

Vključevanje vsebin gozdarstva v praksi

Delež vsebin, ki se nanšajo na gozdarstvo, je v prostorskih planskih aktih razmeroma majhen. Kljub podanim smernicam in mnenjem ter obsežni bazi podatkov, ki izhajajo iz gozdnogospodarskih načrtov, je gozdarstvo povečini zgolj omenjeno. Še največ vsebin je v prostorskih načrtih, ki dajejo večji poudarek izvedbenemu delu.

Za neposredno delo pri presoji posegov je bistvenega pomena grafični del OPN, kjer so vsebine gozdarstva zopet pomanjkljivo predstavljene. Pogosta so tudi odstopanja med zarisi namenske rabe, zarisi trajnovarovanih območij gozdov in digitalnimi katastrskimi načrti. Zarisov gozdov z opredeljenimi funkcijami v izvedbenih delih OPN – jev ne najdemo. S tem prihaja do neustreznega umeščanja objektov v gozd ali še večkrat v obgozdni prostor na takšen način, da je lahko kasnejše funkcioniranje objekta ali celotnega prostora okrnjeno ali omejeno (Strniša, Cenčič, 2010).

Usklajevanje namenskih rab v prostoru

Zavedati se je potrebno, da je v prostorskem načrtovanju usklajevanja med posameznimi soglasodajalci razmeroma malo. Samo povzemanje strokovnih podlag in morebitnih smernic brez podrobnih strateških

odločitev vodi v trenutno zadovoljevanje vsaj nekaterih zahtev posameznih vlagateljev. Takšno izdelovanje OPN – jev pa ne omogoča dejansko optimalnega izkoriščanja naravnih in družbenih danosti ter strateškega usmerjanja prostora.

Kako naprej
V kolikor bomo želeli poleg usmerjanja razvoja gozdov in gozdnega prostora strateško vplivati tudi na razvoj preostalega prostora, bo potrebno temu primerno pripraviti strokovne podlage. Podrobno se v OPN – jih upoštevajo samo trajno varovana območja gozdov. Funkcije gozdov s prikazane predvsem informativno, večjega vpliva na sam načrt pa še nimajo.

Dejansko bo potrebno smiselno pripraviti območja gozdov, ki jih bomo lahko strokovno zagovarjali v procesu usklajevanja z ostalimi deležniki v prostoru. Vendar preprosto privzemanje, da so to vse površine s prvo stopnjo poudarjenosti ekoloških ali socialnih funkcij (Matijašić in sod., 2013) verjetno ne bo naletelo na dober odziv pri ostalih souporabnikih prostora. Prednostna območja gozdov (Bončina, Simončič, 2010; Bončina, 2013) bodo morala biti oblikovana tako, da bo omogočeno medsektorsko usklajevanje rab ter strateško usmerjanje razvoja prostora.

11.20 - 11.40

Odmor za kavo

11.40 - 12.00

Gozdnogospodarski načrti in Natura 2000

Tadej Kogovšek in Denis Žitnik; Zavod za varstvo narave Republike Slovenije

Naravovarstvene vsebine dobivajo vse bolj pomembno vlogo pri usmerjanju gospodarjenja z gozdovi na evropski ravni. Varstvo narave ima pomembno mesto v evropskih krovnih dokumentih, ki na strateški ravni usmerjajo države članice pri ohranjanju biotske raznovrstnosti in gospodarjenju z gozdovi. Ključni strategiji (Strategija EU za biotsko raznovrstnost do leta 2020 in Gozdarska strategija EU: za gozdove in gozdarski sektor) sta med seboj povezani in usmerjata trajnostno gospodarjenje z gozdovi na način, ki ohranja biotsko raznovrstnost. V prihodnje pričakujemo še objavo Smernic za gospodarjenje z gozdovi na območjih Natura 2000, ki bodo usmerjale države članice v implementacijo zgoraj navedenih strategij.

Slovenski strateški dokumenti na področju gospodarjenja z gozdovi v veliki meri dobro vključujejo naravovarstvene vsebine, ki jih določajo evropske strategije. Tako ima vidik ohranjanja biotske raznovrstnosti pomembno vlogo v Nacionalnem gozdnem programu in v Zakonu o gozdovih. Na izvedbeni ravni vsebine zaokrožujejo Pravilnik o varstvu gozdov, Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanju z divjadjo ter Pravilnik o financiranju in sofinanciranju vlaganj v gozdove.

Eden izmed krovnih slovenskih dokumentov na področju ohranjanja biotske raznovrstnosti je Operativni program upravljanja z območji Natura 2000 v Sloveniji (2014-2020), ki se pripravlja v okviru finančnega

instrumenta EU LIFE+. Cilj projekta, ki ga vodi Ministrstvo za okolje in prostor, je priprava izhodišč za upravljanje z območji Natura 2000 za prihodnje finančno obdobje 2014-2020. Pri izvajanju projekta kot partnerja sodelujeta tudi Zavod za gozdove RS (ZGS) in Zavod RS za varstvo narave (ZRSVN). Pri naboru vsebin za Operativni program so sodelovali strokovnjaki za posamezne kvalifikacijske vrste in habitatne tipe.

Operativni program z vidika gozdarstva obravnava kvalifikacijske vrste in habitatne tipe, na katere ima gospodarjenje z gozdovi pomemben vpliv. Tako je obravnavanih 11 kvalifikacijskih gozdnih habitatnih tipov, 22 kvalifikacijskih živalskih vrst in 5 kvalifikacijskih rastlinskih vrst po direktivi o habitatih ter 21 kvalifikacijskih vrst po direktivi o pticah. Vsebine so podane na strateški ravni in temeljijo na obstoječi gozdarski zakonodaji.

Implementacija vsebin Operativnega programa upravljanja z območji Natura 2000 temelji na uveljavljenem sistemu vključevanja naravovarstvenih smernic v gozdnogospodarske načrte za gozdnogospodarske enote, ki poteka že od leta 2007. ZRSVN je pristojen za izdelavo naravovarstvenih smernic, ki jih ZGS vključuje v gozdnogospodarske načrte. Z vključenimi usmeritvami in ukrepi prilagojene rabe naravnih dobrin, s katerimi se dosegajo varstveni cilji območij Natura 2000, postanejo gozdnogospodarski načrti neposredno potrebni za varstvo območij Natura 2000. Za takšne načrte, ki vključujejo cilje, usmeritve in ukrepe za varstvo območij Natura 2000, ni potrebno izvesti celovite presoje vplivov na okolje. Gozdnogospodarski načrti so torej izvedbeni načrti, ki poleg določitve etata vsebujejo še druge zelo pomembne vsebine.

Naravovarstvene usmeritve in ukrepe, ki se vključujejo v gozdnogospodarske načrte za gozdnogospodarske enote, lahko združimo v več vsebinskih sklopov. Pomemben del usmeritev, ki so ključne za ohranjanje ugodnega stanja večine kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov, temelji na uveljavljenem konceptu sonaravnega razvoja slovenskih gozdov (npr. uravnoteženo razmerje razvojnih faz, naravno pomlajevanje, sonaravna sestava drevesnih vrst). Vsebine, katerim želimo v prihodnje nameniti več pozornosti, bodo namenjene ohranjanju in vzdrževanju ključnih struktur (npr. mokrišča, obvodna vegetacija, gozdni otoki) za kvalifikacijske vrste ter izvajanju specifičnih ukrepov (npr. habitatna drevesa, načrtno puščanje mrtve mase na ključnih območjih, mirne cone na gnezdiščih, specifično gospodarjenje za nekatere manjšinske habitatne tipe) za nekatere kvalifikacijske vrste in habitatne tipe. Poudarek bo namenjen tudi ohranjanju pomembnih območij brez gospodarjenja. Delo bo temeljilo na nadaljevanju osnovanja mreže ekocelic, povečanju površine gozdnih rezervatov (vsaj z ureditvijo statusa na nekaterih območjih, ki so izvzeti iz gospodarjenja) ter pri ne odpiranju ključnih območij slabo odprtih gozdov (kjer je intenziteta gospodarjenja majhna, gospodarjenje pa neekonomično). Našteti ukrepi so namenjeni tistim kvalifikacijskim vrstam (predvsem specialisti) in habitatnim tipom (predvsem manjšinskim), katerih stanje se slabša oziroma je neugodno.

Pri nadaljnjem razvoju GGN za GGE je po našem mnenju potrebna nadgradnja načrtovanja aktivnih ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti na pomembnih območjih (npr. v povezavi z območji, kjer je poudarjena 1. stopnja funkcije ohranjanja biotske raznovrstnosti) ter s tem povezano financiranje ključnih naravovarstvenih ukrepov, ki predstavljajo izračunljiv strošek lastnikom gozdov. Potrebno je tudi izboljšati (poenostaviti) način vključevanja naravovarstvenih smernic v GGN za GGE, predvsem boljše povezovanje z drugimi vsebinami gozdnogospodarskega načrta, nadgradnja obrazca E4, nadgradnja računalniškega programa za vodenje baze ukrepov ter povezovanje naravovarstvenih vsebin s kartnim delom načrta. To bo pripomoglo k boljšemu delu gozdarske službe na terenu ter lažjemu spremljanju naravovarstvenih vsebin za lastnike gozdov.

Menimo, da je potrebno več časa nameniti načrtovanju uvajanja novih tehnologij, kot na primer načrtovanju strojne sečnje (npr. opredelitev površin, kjer strojna sečnja ni možna), ter gradnji gozdnih prometnic (npr. identifikacija območij, kjer se gradnja gozdnih prometnic ne sofinancira, oziroma ni dovoljena na podlagi funkcij gozdov). S krepitvijo izvedbenega dela je nujno potrebno nadgraditi sodelovanje med ključnimi deležniki, še posebej z lastniki gozdov (tako v sklopu načrtovanja, kot tudi neposredno pri odkazilu). Potrebno bo tudi povečati vlaganje v gozdove v smislu povezovanja in krepitve finančnih sredstev (nacionalna sredstva, projektna sredstva), saj bomo le tako lahko vzpostavili celovit mehanizem načrtovanja in izvajanja ukrepov za ohranjanje biotske raznovrstnosti ter izboljšali implementacijo zakonodaje na terenu.

Dejstvo je, da je Slovenija v primerjavi z večino evropskih držav ohranila velik delež sonaravnih gozdov in posledično imajo veliko pestrost gozdnih ekosistemov ter rastlinskih in živalskih vrst. To potrjuje tudi velik delež gozdov, vključenih v območja Natura 2000. Dobro izhodiščno stanje gozdov pa ne sme postati izgovor za zastanek razvoja, temveč mora predstavljati izziv gozdarski in naravovarstveni stroki za izboljšave v obstoječem mnogonamenskem gospodarjenju z gozdovi. S tem bomo zagotovili ohranjanje visoke vrednosti gozdov (tudi z vidika biotske raznovrstnosti) za naše potomce.

12.00 - 12.20

Opis sestojev in gozdnogojitveno načrtovanje: stanje in pogled v prihodnje

Zoran Grecs in dr. Aleš Poljanec; Zavod za gozdove Slovenije

Osrednji predmet podrobnega načrtovanja so gozdni sestoji. Pri pripravi gozdnogospodarskih načrtov enot sestoje obravnavamo v okviru opisa sestojev (Poljanec in Bončina, 2006). Opis sestojev je enostaven postopek, s katerim pridobimo pomembne podatke o gozdnih sestojih in vključuje: 1) razmejevanje in 2) opisovanje sestojev ter 3) preliminarno načrtovanje. Rezultat tega dela je sestojna karta s pripadajočo atributivno bazo podatkov. Le-ta je uporabna za odločanje in gospodarjenje, lastniku in revirnemu gozdarju nudi okvirno informacijo o stanju gozdnih sestojev in ukrepih, omogoča prostorsko določanje prioritet ukrepanja, hkrati pa omogoča pregled nad sestoji za poljubno izbrana območja (Ficko in sod., 2012). Uporabna je tudi v primeru, ko so parcele posameznega lastnika prostorsko ločene ali pa za primere, ko se več lastnikov glede na interes povezuje pri izvedbi del. S presekom sestojne karte in digitalnega katastra lahko gozdnemu posestniku posredujemo okvirne informacije o sestojih (npr. sestojnih tipih), smernicah (npr. redčenje, obnova, brez ukrepa) in ukrepih (npr. gojitvena dela).

Sestoje ponovno analiziramo pri gozdnogojitvenem načrtovanju, običajno v bolj podrobnem merilu. Revirni gozdar najprej oceni stanje gozdnih sestojev in nato glede na cilje gozdnega posestnika in usmeritev višje ravni načrtovanja opredeli gozdnogojitvene cilje, smernice in ukrepe za negovalne in načrtovalne enote, ki združujejo posamezne sestoje oziroma dele sestojev. Po sedanji zakonodaji so gozdnogojitveni načrti izvedbeni načrti gozdnogospodarskega načrta enote, njihova izdelava je obvezna na celotni površini gozdov, hkrati pa zakonodaja tudi dokaj podrobno določa njihove vsebine. Z gozdnogojitvenimi načrti se tako po posameznih negovalnih enotah prikaže osnovne informacije o stanju gozdnih sestojev in določi količinski, časovni in prostorski obseg sečenj, gojitvenih, varstvenih in ostalih del.

Zaradi sorazmerno intenzivnega obravnavanja sestojev na obeh ravneh načrtovanja pogosto prihaja do podvajanja del (postopki izdelave gojitvenih načrtov se podvajajo s postopkom opisa sestojev, načrti se izdelujejo na zalogo, sloj negovalnih enot se vzdržuje kot poseben informacijski sloj). Ker zakonodaja na eni strani predvideva opis sestojev na celotni površini gozdov, hkrati pa je tudi gozdnogojitveno načrtovanje obvezno v vseh gozdovih, podvajanje del po obsegu ni zanemarljivo (Kermavnar in Veselič 2003). Sedanjo zasnovo gozdnogojitvenega načrtovanja je zato potrebno posodobiti, gozdnogojitveno načrtovanje pa bolj povezati s podrobnim načrtovanjem razvoja gozdov na ravni enote.

Sestojna karta predstavlja pomemben informacijski sloj in je zato podlaga za: 1) izdelavo izvedbenih načrtov ali 2) odločanje in gospodarjenje. Z ustrezno informacijsko podporo (npr. WEB GIS orodje) lahko zagotovimo sprotno posodabljanje sestojne karte, pri obnovi gozdnogospodarskega načrta pa jo je treba preveriti in objektivizirati (Ficko in sod., 2012). Pri tem sledimo postopku, opisanem v delu Kozoroga in sodelavcev (2013), ki omogoča kakovostno posodabljanje sestojne karte ob racionalnih stroških. Večji del nalog pri obnovi in posodabljanju sestojne karte prevzamejo krajevne enote, strokovni kader na odseku za načrtovanje skrbi predvsem za preveritev in objektivizacijo karte pri obnovi načrta enote.

Vsebine gozdnogojitvenih načrtov so delno vključene v sestojno karto. Ta omogoča sodelovanje z lastniki gozdov, ki imajo prostorsko ločene parcele ali izdelavo detajlnega načrta za poljubno izbrano območje gozdov. Zato predlagamo, da v večini gozdov sestojna karta prevzame vlogo poenostavljenega gojitvenega načrta in je podlaga za izbiro drevja za posek in izdajo odločb. Detajlni gozdnogojitvenih načrti (izvedbeni načrti, projekti) naj se izdelujejo selektivno, in sicer za območja, kjer je to potrebno: kot izvedbeni načrti pred izvajanjem del na večji površini gozdov (npr. državni gozdovi, gozdovi večjih posesti ali kjer se majhni posestniki dogovorijo za skupno izvedbo poseka), kjer so gojitvene odločitve zahtevnejše (npr. na območjih s poudarjenimi ekološkimi in socialnimi funkcijami 1. stopnje) oziroma v primeru močno poškodovanih gozdov (sanacijski načrt). Ti načrti se ne izdelajo na zalogo, pač pa pred izvedbo del. Prav tako teh načrtov ne vzdržujemo kot poseben informacijski sloj; spremembe gozdnih sestojev se po izvedbi ažurirajo na sestojni karti! Območja, za katere je potrebno izdelati izvedbene načrte, se prostorsko oziroma vsebinsko določi z načrtom enote oziroma se načrte izdela po presoji javne gozdarske službe. Kot posebno obliko izvedbenega načrta se na željo lastnika oziroma skupine lastnikov in proti plačilu izdela načrt za gozdno posest. Le ta poleg gozdnogojitvenih in tehnoloških vsebin, prilagojenih ciljem lastnika gozdov, vključuje tudi podrobnejše ekonomsko vrednotenje odločitev in po potrebi tudi dopolnjeno inventuro gozdov ter ostale za lastnika pomembne vsebine.

Predlagane spremembe prispevajo k racionalizaciji gozdarskega načrtovanja, saj so prilagojene intenzivnosti in zahtevnosti gospodarjenja s konkretnimi gozdnimi predeli, hkrati pa omogočajo ustrezno podlago za odkazilo in izvajanje gojitvenih, varstvenih in ostalih del.

Viri:

Ficko A., Poljanec A., Simončič T., Bončina A. 2012. Izzivi za dopolnitev načrtovanja in gospodarjenja v zasebnih gozdovih. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire. XXIX Gozdarski študijski dnevi, zbornik razširjenih povzetkov.

Kermavnar A., Veselič Ž. 2003. Vloga Zavoda za gozdove Slovenije pri uresničevanju gozdnogospodarskih načrtov. V: Območni gozdnogospodarski načrti in razvojne perspektive slovenskega gozdarstva, Bončina, A., (Ur.). (Gozdarski študijski dnevi,22). Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire: 37-51.

Kozorog E., Leban F., Pagon J. 2013. Posodobitev zbiranja in dopolnjevanja podatkov pri obnovi gozdnogospodarskih načrtov. Gozdarski vestnik, 71, 10: 477-483.

Poljanec A., Bončina A. 2006. Obravnavanje gozdnih sestojev v gozdarskem načrtovanju na primeru gozdnih območij Bohinj in Pohorje. Zbornik gozdarstva in lesarstva, 79: 53-66.

12.20 - 12.40

Lovskoupravljavsko načrtovanje – stanje in razvoj

Marko Jonozovič; Zavod za gozdove Slovenije

Načrtno upravljanje s populacijami divjadi ima v Sloveniji dolgoletno tradicijo in zgodovino. Prvi zametki segajo že v zgodnja sedemdeseta leta na Notranjsko, ki je prvo območje v Sloveniji, ki je pričelo z uveljavljanjem t.i. kontrolne metode pri upravljanju z divjadjo in prvo območje, kjer so se upravljavci lovišč na primeru jelenjadi pričeli povezovati z idejo skupnega, veliko površinskega upravljanja. Enotno upravljanje z jelenjadjo in drugimi vrstami divjadi širše v Sloveniji pa je bilo vzpostavljeno leta 1980 in sicer v okviru t.i. »gojitvenih smernic«, ki jih je pripravila in sprejela Lovska zveza Slovenije (LZS) ter so veljale za vsa slovenska lovišča, ne glede na njihov status (nepoklicno – lovske družine, poklicno – gojitvena lovišča).

Leta 1994 je novoustanovljena institucija - Zavod za gozdove Slovenije (ZGS) z na novo napisanimi določili Zakona o gozdovih pričel z izdelavo letnih načrtov upravljanja z divjadjo za 18 (19) lovsko gojitvenih območij kot širših načrtovalskih enot, ki so skupaj združevale med 20 in 40 lovišč in tedanjih gojitvenih lovišč. Za ista območja je ZGS leta 2001 tudi prvič izdelal strateške - desetletne lovsko gojitvene načrte, kot temelj za izdelavo najbolj operativnih in detajlnih načrtov - letnih načrtov lovišč. Zaradi sprememb lovske zakonodaje (Zakon o divjadi in lovstvu - ZDLov-1, 2004) in posledično preoblikovanih lovskogojitvenih območij v lovsko upravljavska območja (LUO) smo leta 2007 izdelali nove dolgoročne načrte, ki pa smo jih po štirih letih veljavnosti zaradi zakonsko uresničene ideje (noveli Zakona o gozdovih in Zakona o divjadi in lovstvu) o skupnih območnih načrtih z lovskega in gozdarskega področja izdelali ponovno za novo obdobje, za leta 2011 – 2020. ON – lovsko upravljavski deli za 15 lovsko upravljavskih območij temeljijo na prenovljenih in v načrte vgrajenih »Navodilih za upravljanje s populacijami divjadi v Sloveniji«, pripravljenih na podlagi sodelovanja ZGS in nekaterih znanstveno-raziskovalnih ekspertov s področja ekologije divjadi in lovstva, LZS, območnih združenj upravljavcev lovišč in lovišč s posebnim namenom (OZUL) in IRSKGH – lovske inšpekcije.

Sedanji sistem načrtovanja v lovstvu je jasen, pregleden in vsaj postopkovno dosledno upošteva sodelovanje javnosti ter je tako pravilno in samostojno/neodvisno umeščen v dejavnost lovstva, kamor spadata še izvedba, ki je podeljena na podlagi posebnih zakonskih pravic usposobljenim pravnim osebam, bodisi s koncesijami (koncesionarji – lovske družine) ali z Uredbo Vlade RS (lovišča s posebnim namenom) ter kontrola, ki jo v lovstvu izvaja Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano – t.i. »lovska inšpekcija«. A na drugi strani se ZGS – Oddelek za gozdne živali in lovstvo kot nosilec lovskoupravljavskega načrtovanja sooča, podobno kot kolegi na drugih področjih načrtovanja v gozdarstvu z večnimi dilemami, kako bolje povezati vse naštete nivoje, kako zagotoviti čim boljšo izvedbo načrtov, ki je podvržena številnim objektivnim in subjektivnim vzrokom ter kako upoštevati zelo različne interese čim večjega števila deléžnikov, ki se jih (ne)posredno dotika dejavnost lovstva. In nazadnje a ne najmanj pomembno, divjad je »živa in dinamična materija« in ne statičen element v prostoru, kot so to npr. drevesa – različno pojmovanje uspešnosti trajnostnega gospodarjenja z divjadjo ni vedno moč povezati le z odstotki realizacije načrtovanega odvzema, odstotki objedenosti gozdnega mladja, višino odškodnin za nastalo škodo od divjadi…, pač pa le kompleksno - z izrazitim prepletom ekologije, sociologije in ekonomike, kar

vse so izzivi za prihodnost, kot tudi kako gozdni ekosistem res obravnavati celovito, tudi s povezovanjem različnih tipov načrtovanja in dejavnosti v gozdarstvu. Pa še verjetno z mnogočim drugim – če bi le človek sploh in pravilno razumel »šepet« dreves in »govorico« divjadi in drugih prostoživečih živali.

SKLOP 2: LASTNIKI GOZDOV, NJIHOVE IZKUŠNJE IN PREDLOGI ZA PRIPRAVO IN REALIZACIJO GOZDNOGOSPODARSKIH NAČRTOV

12.40 - 12.55

Koristi gozdnogospodarskega načrtovanja za lastnike gozdov

Veronika Valentar; Zveza lastnikov gozdov Slovenije

Povzetek
Gozdnogospodarsko načrtovanje poznajo v vseh evropskih državah. Med posameznimi državami so razlike v definiciji rabe prostora oziroma gozdne površine, pa tudi v drugih metodah določanja parametrov, ki določajo kvaliteto gozdnih virov. Gospodarsko načrtovanja za zasebno gozdno posest je v posameznih evropskih državah vezana na lokalni trg lesne surovine, pri tem pa upošteva splošne smernice, uredbe ali druge predpise, določene v državnih dokumentih, ki se dotikajo vidikov trajnosti gospodarjenja z gozdovi. To so predvsem zagotavljanje ekoloških in socialnih funkcij gozdov, ki za lastnike gozdov pogosto pomenijo take ali drugačne omejitve.

Trije nivoji načrtovanja v slovenskih gozdovih so nekakšen ostanek preteklega planskega gospodarjenja, saj v sedanjem času niso koristni niti za zasebne lastnike gozdov, ki v Sloveniji predstavljajo večinski delež, niti za lesno industrijo, ki zaradi neorganiziranosti primarne proizvodnje ne more načrtovati surovinske baze v svoji bližini. Nedvomno pa je gozdnogospodarsko načrtovanje doprineslo k dobremu stanju slovenskih gozdov v smislu zagotavljanja ekoloških in socialnih funkcij. Zgledi iz drugih držav kažejo, da idealen model načrtovanja ne obstaja, ko pa govorimo o koristnosti načrtovanja za zasebne lastnike gozdov, pa mora biti gozdnogospodarski načrt najboljši približek poslovnemu načrtu za gozdno posest, ki opredeli srednjeročne koristi pri gospodarjenju na zasebni posesti.

1. Evidenca o gozdovih ali gozdna inventura

Gozdne inventure poznajo vse svetovne države, saj je osnovni namen inventur poznavanje gozdnih virov, obsega gozdnih površin ter določitev drugih vlog in storitev gozdov. Pri tem je pomembno poznati, kakšne vrste gozdov imamo, kakšne učinke lahko pričakujemo od gozdov in kako dobro gospodarimo z njimi.

Metode določanja površin gozdov in definicije gozda se po posameznih državah razlikujejo, prav tako je na osnovi arhivskih podatkov pogosto težko sklepati o kvaliteti gozda le na osnovi gozdnatosti oziroma razmerja med gozdnimi on ostalimi površinami v državi.

V Sloveniji se je po vzpostavitvi elektronske evidence rabe kmetijskih zemljišč (GERK) pojavila razlika med evidencami Zavoda za gozdove in Ministrstva za kmetijstvo glede velikosti gozdnih površin. Uveljavljanje določenih podpor na zaraščajočih površinah, ki jih je Zavod za gozdove predhodno že uvrstil med gozdne površine, je povzročilo krčenje površine gozda, tako da se je površina gozdov v gozdno gospodarskih načrtih leta 2010 prvič zmanjšala.

V Sloveniji bi lahko gozdnogospodarske načrte območnih enot označili kot gozdno inventuro, saj ti načrti podajajo bolj ali manj natančne številke o površinah gozdov, o stanju lesne zaloge, prirastku in vitalnosti sestojev, dodano pa je obsežno kartografsko gradivo.

2. Trije nivoji načrtovanja v slovenskih gozdovih

V Sloveniji vsakih 10 let obnavljamo gozdnogospodarske načrte za območja in gozdnogospodarske načrte za gozdnogospodarske enote. Če gozdnogospodarski načrt območja služi kot inventura, ki vsebuje tudi analizo dosedanjega gospodarjenja, je gozdnogospodarski načrt enote podrobnejši in vsebuje tudi opise gozdnih površin po posameznih odsekih, vključno z usmeritvami za gospodarjenje na nivoju odseka. Le del gozdov v Sloveniji je urejenih tako, da meje odsekov upoštevajo tudi posestne meje, v večjem delu pa zaradi razdrobljene posesti to ni mogoče. Tako lastnik gozda na osnovi usmeritev za določen odsek ne more vedeti, koliko lahko v svojem gozdu poseka, oziroma kakšne usmeritve so pripisane za njegov del posesti.

Tako gozdnogospodarske načrte enot kot tudi območij potrjuje pristojno ministrstvo, obstaja pa tudi javna razgrnitev, na kateri je možno podati pripombe. Anketa med društvi lastnikov gozdov je pokazala, da društva lastnikov gozdov niso obveščena o javnih razgrnitvah gozdnogospodarskih ali lovskogojitvenih načrtov. Društva večinoma ne obveščajo svojih članov o pomenu sprejemanju novih gozdnogospodarskih, gozdnogojitvenih ali lovskogojitvenih načrtov. V nekaterih društvih, kjer so posebej aktivni gozdarji, zaposleni na Zavodu za gozdove, razgrnitve pogosto potekajo v povezavi s kakšnim družabnim dogodkom, lastniki pa se pri tem seznanijo tudi s stanjem gozdov ter usmeritvami za gospodarjenje v prihodnjih desetih letih. Lastniki se najpogosteje udeležujejo predstavitev gozdnogospodarskih načrtov enot in lovskogospodarskih načrtov, manj pa gozdnogojitvenih načrtov in gozdnogospodarskih načrtov območij.

Gozdnogojitveni načrti so opredeljeni kot podrobni- izvedbeni načrti gozdnogospodarskih enot oziroma načrti za posamezno gojitveno enoto gozda, ki se od drugih razlikuje po določenih lastnostih, lahko drevesnih vrstah, starosti ali potrebnih ukrepih. Zavod za gozdove mora javno predstaviti tudi gozdnogojitveni načrt, o čemer pa anketirana društva niso seznanjena in se javnih razgrnitev tudi ne udeležujejo.

Gozdno gojitveni načrt ima od vseh načrtov najbolj gospodarsko vlogo, saj natančneje določa in predpisuje ukrepe v posameznih gozdnih sestojih. Tudi gozdnogojitveni načrti so le redko opredeljeni za posamezno gozdno posest, saj je po trenutnem načinu to možno v tistih predelih Slovenije, kjer je gozdna posest posameznih lastnikov gozdov večja in bolj strnjena. Ti načrti tudi ne vsebujejo ekonomskega dela, ki bi predvidel strošek oziroma prihodek posamezne gozdne posesti.

Posebna tema je načrtovanje upravljanja z divjadjo, kar je tudi naloga Zavoda za gozdove. Tudi tukaj so lastniki gozdov bolj ali manj vključeni v postopek javnih predstavitev načrtov. Izvajanje lovsko upravljavskih načrtov je za enkrat prepuščeno lovskim družinam, saj zasebnih lovskih upravičencev v Sloveniji še nimamo.

Vsi omenjeni načrti so v Sloveniji predpisani in jih izdeluje Zavod za gozdove Slovenije. Ker je načrtovanje detajlno predpisano z zakonom in pokrito z javnimi sredstvi, lastniki gozdov nimajo možnosti pridobiti subvencij iz naslova sredstev programa razvoja podeželja, ki so v nekaterih državah namenjena za načrtovanje, plačilo ekosistemskih storitev, pa tudi za obnovo gozda.

2.1 Posestni načrt služi lastniku gozda

Ali lastniki gozda potrebujejo gozdnogospodarsko načrtovanje? Ali je gozdnogojitven načrt zadostna podpora lastnikom gozdov? Posamezen slovenski lastnik s svojo površino gozda seveda ne more zadostiti kriterijem trajnostnega gospodarjenja. O trajnosti gospodarjenja z gozdom lahko govorimo le v večjih mejah, ki niso odvisne od lastništva.

V primeru združevanja lastnikov gozdov, kjer je interes tudi skupno trženje, bi imelo načrtovanje za potrebe lastniških skupnosti (društev, njihovih zadrug, združenj ipd.) bistveno drugačen pomen, saj bi vključeval tudi ekonomsko komponento, ki se odziva glede na trg. Posamezni lastnik gozda, ki je odvisen od prihodka iz lesa, razmišlja predvsem o ekonomskih donosih, šele v naslednji fazi pa tudi o stabilnosti sestojev, razmerju drevesnih vrst ter ekološki ali socialni vlogi gozda. V mnogih evropskih državah zato poznajo posestni načrt, ki služi enemu lastniku kot pripomoček za gospodarjenje ali pa več lastnikom gozda, ki skupno tržijo les in druge gozdne proizvode.

3. Gozdnogospodarsko načrtovanje v evropskih državah

3.1 Avstrija

Pravne podlage za gozdnogospodarsko načrtovanje poznajo v Avstriji od leta 1975, s paragrafom, vključenim v Zakon o gozdovih. Do načrta so upravičeni lastniki gozdov ali njihovi predstavniki, z načrti delajo zaposleni, uradniki ali organizacije ter zasebne pravne osebe. Načrt izdelajo gozdarji ali gozdarski gradbeni inženirji, zaposleni pri kmetijski zbornici, društvih ali zasebnih podjetjih. Načrte potrdi deželni glavar preko zaposlenih gozdarskih strokovnjakov na okrajnem ali deželnem glavarstvu. Načelno je gozdnogospodarski načrt narejen zaradi interesa in po volji lastnika gozda oziroma njegovih zaposlenih strokovnjakov. V nobenem primeru načrt ni prisila. Z Zakonom o gozdovih ni predpisan formalen način izdelave načrta, vsebino, obliko in opremljenost načrta pa je predpisalo pristojno ministrstvo z uredbo.

3.1.1 Vrste načrtov:

- Razvojni načrt gozdov (Nacionalni gozdni program)
- Strokovni gozdarski načrt
- Načrt upravljanja z nevarnimi območji

Strokovni gozdarski načrt je lahko del razvojnega načrta gozdov (ta načrt je inventura na zveznem-nacionalnem nivoju) v primeru, da deželna vlada s podpisom deželnega glavarja potrdi, da je načrt v skladu z razvojnim načrtom. V tem primeru je strokovni gozdarski načrt tudi javno dostopen in velja kot uradni inštrument. Strokovni gozdarski načrti so v Avstriji na nivoju pilotnih projektov. Strošek izdelave projekta je od 3.000 – 10.000 €/ načrt, v povprečju pa 5.000 €.

3.1.2 Načrtovanje za potrebe gozdarskih združenj

Nekatera gozdarska združenja so uspešno povezana, tako da imajo dobro razvit način skupnega gospodarjenja z maloposestniškim zasebnim gozdom. V tem primeru je naročnik strokovnega načrta pravna oseba, v katero so povezani lastniki. Strošek načrta je 36 €/ ha gozda, pri tem pa lahko lastnik pridobi do 60% subvencijo, kar pomeni strošek 15€/ha.

3.1.3 Ekonomski del načrta je obvezen sestavni del

Ne glede na namen, za katerega je bil strokovni načrt izdelan (npr. gospodarski gozd, upravljanje z območji Natura, gospodarski gozd, varovalni gozd, ureditev potoka, ureditev cest itd.), je njegov obvezen sestavni del tudi stroškovni načrt, ki vsebuje predvidene stroškovne komponente za investicije, obnovo gozdov, pa tudi prihodke zaradi gospodarskega izkoriščanja gozdov. Ta načrt pravzaprav služi kot poslovni načrt za gozdno posest.

3.1.4 Eko celice v okviru Nature 2000

Vzdrževanje posebej opredeljenih varovanih območij, tako imenovanih eko celice, država sofinancira v višini od 50- 100 €/ha letno. Vsi možni strokovni načrti vsebujejo tudi dolgoročno komponento

zagotavljanja trajnosti tistega vira, zaradi katerega je bil načrt zdelan, pa naj bo to les, lov, turizem ali varovanje narave.

3.2 Nemčija

3.2.1 Inventura na zveznem nivoju

V Nemčiji je urejanje gozdov temeljna podlaga za večnamensko gospodarjenje z gozdovi. Na zveznem nivoju vsakih deset do dvanajst let pregledajo stanje gozdov ter izdelajo poročilo, ki ga imenujejo gozdna inventura. Na osnovi pregleda izdelajo usmeritve za prihodnjih deset let po zveznih deželah in vrstah lastništva.

3.2.2 Gozdnogospodarski načrti

Za državne gozdove je izdelava gozdnogospodarskih načrtov v večini zveznih dežel obvezna. V ta namen imajo v večini dežel zaposlene gozdarske strokovnjake, ki so pristojni za urejanje državnih in deželnih gozdov. Gozdovi, ki so v lasti občin, cerkvena posestva in veliki zasebni gozdovi morajo najeti zasebne gozdarske strokovnjake, nekateri pa imajo zaposlene svoje gozdarje. Obstajajo srednjeročni gozdnogospodarski načrti in letni gospodarski načrti.

Za majhne zasebne gozdove načrtovanje (pod 50 ha) ni predpisano, saj ti lastniki ne sekajo vsako leto, stroški izdelave načrtov pa bi bili previsoki. Veliko lastnikov gozdov v Nemčiji je organiziranih v skupine proizvajalcev, tako da je v nekaterih deželah urejanje gozdov prilagojeno tovrstnim organizacijam.

3.2.3 Kdo izdela načrt?

V nekaterih deželah načrte izdelajo državni gozdarji, v tem primeru je načrt brezplačen. Večinoma velja, da je načrt za posest od 50- 150 ha izdelan s strani deželnih gozdarjev in je poenostavljen gospodarski načrt predvsem s ciljem načrtovanja letnega poseka lesa.

3.2.4 Formalna oblika in vsebina načrta

Tudi v Nemčiji je formalna oblika ter podrobnejša predpisana vsebina opredeljena v zakonodaji posamezne dežele. Posebej je predpisana tudi izobrazba gozdarskih strokovnjakov, ki izdelujejo gozdnogospodarski načrt.

3.2.5 Gozdarske skupnosti

Gozdarske skupnosti so združenja lastnikov gozdov, ki morajo med drugim po zakonu obvezno izdelati gozdnogospodarski načrt, ki je tudi gospodarski načrt. Gozdarske skupnosti so pravne osebe zasebnega prava, lastniki, vključeni v skupnost pa po zakonu tržijo les le preko te skupnosti.

3.2.6 Združenja gozdnih posestnikov

To so društva lastnikov gozdov, ki jih po navadi strokovno vodijo zaposleni gozdarji na deželni vladi. Združenja imajo svoje organe, skupščino, članski delež in svoje pravice in dolžnosti. Ta združenja imajo, podobno kot slovenska društva, nalogo obveščanja, izobraževanja, povezovanja lastnikov gozdov, delo pa je podrejeno zakonodaji posameznih dežel.

3.3 Švica

V Švici obstaja nacionalna gozdna inventura, ki jo v vseh kantonih izvajajo istočasno. Po posameznih kantonih imajo javno dostopne programe razvoja gozdov, ki obstajajo v obliki interaktivne karte. Gozdno gospodarsko načrtovanje je del prostorskega načrtovanja ter urejanja krajine.

3.3.1 Kaj je program razvoja gozdov?

Program razvoja gozdov zagotavlja delovanje vseh javnih funkcij gozda, hkrati pa upošteva temeljne gospodarske ukrepe, kot je nega gozda ter upošteva različne interese v prostoru od naravovarstva, kmetijstva, turizma in lova. Program razvoja gozdov izdela javna gozdarska služba in ga morajo upoštevati pri gospodarjenju v kantonalnih in občinskih gozdovih. Lastniki gozdov morajo upoštevati program razvoja gozdov v primeru, da od javne gozdarske službe potrebujejo kakršnokoli dovoljenje.

3.3.2 Gozdnogospodarski načrt za zasebno gozdno posest

Za zasebne gozdne posesti gozdnogospodarski načrt ni obvezen, lahko pa ga lastnik naroči za svoje potrebe predvsem kot gospodarski načrt. V Švici za posek lesa tudi lastniki potrebujejo dovoljenje gozdarja. V gozdovih, kjer ni predpisan gozdnogospodarski načrt, ne obstaja uredba varovanja gozdov ali kakšna druga podlaga, je možen posek brez označevanja drevja, vendar lastnik vseeno potrebuje dovoljenje gozdarja.
V Švici obstajajo različni nivoji načrtovanja in sicer:

- Program razvoja gozdov,
- Posestni načrt,
- Gozdnogospodarski načrt za združeno posest (agrarna skupnost)
- Uredbe o varstvu gozdov,
- Inventura

3.3.3 Gozdarski posestni načrt

Gozdarski posestni načrt služi optimiranju zmogljivosti gozdarskega obrata. Služi za določitev periodičnosti posegov v sestoj ter je srednjeročni strateški program za vodenje gozdne posesti. Določa tudi proizvodne omejitve, gojitvene ukrepe, gradnjo, obnovo in vzdrževanje infrastrukture ter v finančnem delu tudi stroške in potrebe po osebju. Je neke vrste poslovni načrt.

3.4 Finska

Tudi na Finskem je, podobno kot v omenjenih državah, možno pridobiti posestni načrt za zasebno gozdno posest, sicer pa imajo tam zelo dobro organizirane kooperative, za katere gozdarji načrtujejo gospodarjenje z dolgoročnimi, srednjeročnimi in kratkoročnimi gozdnogospodarskimi načrti. V tem primeru je načrt narejen predvsem za potrebe lesne industrije, ki potrebuje surovino, seveda pa tudi za lastnike gozdov, ki s tem zagotovijo trajnost donosov. Finska gozdarska podjetja izdelujejo tudi gozdnogospodarske načrte za sosednje države, predvsem za Rusijo in druge trge, od katerih je odvisna njihova lesna industrija.

4. Prenova modela načrtovanja v slovenskih gozdovih

4.1 Stališča Zveze lastnikov gozdov v zvezi z načrtovanjem v Sloveniji

Zasebne lastnike gozdov pri načrtovanju v zasebnih gozdovih moti določanje omejitev pri gospodarjenju z gozdovi brez vednosti lastnikov gozdov, kar se dogaja predvsem pri določanju ekoloških con ter drugih ekološko varovanih območij v gozdovih. O tem se lastniki načeloma lahko pozanimajo, vendar bi moralo pri načrtovanju omejitev biti pridobljeno soglasje lastnika ter določeno finančno nadomestilo.

Lastniki gozdov prav tako želijo proaktivno sodelovanje pri načrtovanju gospodarjenja na zasebni posesti: V Zvezo lastnikov gozdov so trenutno vključeni lastniki gozdov, ki jih gospodarjenje v njihovih gozdovih zanima in so od dohodkov iz gozdov v celoti ali delno odvisni. Tako se med člani pojavlja težnja po gospodarskem svetovanju v gozdovih, ki vključuje tržno svetovanje, načrtovanje letnih donosov in stroškov ter interaktiven dostop do gozdnogospodarskih načrtov.

4.2 Najmanjša gozdna posest

Če je v zvezo lastnikov gozdov trenutno vključenih okrog 4.000 lastnikov gozdov, ki gospodarijo z okrog 30% slovenskih gozdov, pa na okrog 50% površine gospodarijo lastniki, ki so bodisi tako veliki, da so sami-individualno zanimivi za trg (npr. cerkvena posest in nekatere posesti nad 200 ha) ali pa so iz različnih razlogov nepovezani. Velika večina gozdov, kjer lastniki niso povezani, sodi med drobno- najmanjšo gozdno posest, kjer je na majhno parcelo, v povprečju 0,5 ha, pogostno vknjiženih več solastnikov. V tem primeru bi bilo načrtovanje za eno gozdno posest nesmiselno, predvsem pa predrago. Kooperative ali druge oblike gospodarskega povezovanje, ki bi hkrati vključevale tudi gospodarski načrt za izvajanje gozdnogospodarskih ukrepov in investicij je lahko učinkovit in smo ga v preteklosti že poznali. Problem, ki

ga poznajo v nekaterih evropskih državah (Nemčija in Finska) na skupinskem gospodarjenju na majhni posesti, je morebiten monopol izvajalcev del in kupcev oziroma kartelni dogovori, v katerih posamezni lastnik izgubi konkurenčno sposobnost. Proti takim vrstam združevanja se izreka tudi Evropska komisija, ki je v letošnjem letu razreševala tovrstni problem v Nemčiji.

5. Zaključek

Zaradi globalnega prekomernega izkoriščanja gozdov, predvsem v tropskih predelih, zemljani trajno izgubljamo velike površine našega zelenega bogastva. Za evropske gozdove je značilno, da so v glavnem v lasti majhnih gozdnih posestnikov. Ob trendu naraščanja potreb po lesni surovini, ki nastaja tudi zaradi potreb naraščanja svetovne populacije, je nujno, da spremljamo stanje v gozdovih z vidika trajnosti zagotavljanja lesnega vira, pa tudi ekoloških in socialnih funkcij. Ekosistemske storitve postajajo v Evropi trend, saj se ob staranju prebivalstva, njegovi delovni neaktivnosti ter pogosto tudi nezanimanju za gospodarjenje v gozdovih hkratno pojavlja potreba po izkoriščanju gozdov zaradi ohranjanja njegovih ekoloških in socialnih funkcij. Predimenzionirane evropske žage s težavo zagotavljajo surovino z domačega trga, zato je izraz intenziviranje rabe lesa v evropskem prostoru postal vsakdanji. Največji izziv pri tem ostaja udejanjanje modelov gospodarjenja z gozdovi, ki so zapisani v evropskih gozdnih inventurah z namenom zagotavljanja trajnosti donosov iz neposredne bližine.

Slovenski gozdarji se moramo v zvezi z našim sistemom načrtovanja v gozdovih zagotovo vprašati, komu je načrtovanje namenjeno, kaj na dolgi rok pomeni neizkoriščen potencial in kakšen učinek bi imel drugačen model načrtovanja. Pomembno vprašanje za lastnike gozdov je, ali so se pripravljeni povezovati v organizacije proizvajalcev in s tem organizirano vstopati na trg lesne surovine ter ali so se pri tem pripravljeni odreči delu dohodka za namen načrtovanja ter stroškov organizacije proizvodne verige? Kopiranje modelov zagotovo ni smiselna rešitev, v kolikor ne bodo predvideni učinki, ki bi koristili slovenskemu gospodarstvu.

12.55 - 13.10

Gozdarsko načrtovanje z vidika lastnikov gozdov

Miha Koprivnikar in Egon Rebec; Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije

Prispevek podaja pogled na gozdarsko načrtovanje z vidika lastnikov gozdov preko ugotovitev, ki smo jih zaznali pri izvajanju regijske certifikacije gozdov PEFC.

Slovenska shema za certifikacijo gozdov po sistemu PEFC je tesno povezana s slovenskim sistemom gozdarskega načrtovanja. Med drugim v celoti upošteva slovensko zakonodajo na področju gospodarjenja z gozdovi, nacionalni gozdni program, sistem gozdnogospodarskega in gozdnogojitvenega načrtovanja ter način zbiranja in obdelave podatkov v gozdarstvu.

Pri izvajanju regijske certifikacije gozdov PEFC Kmetijsko gozdarska zbornice Slovenije vsako leto preverja trajnostno gospodarjenje z gozdovi na določenem številu gozdnih posesti. V skladu s slovensko certifikacijsko shemo se preverja tudi izvajanje ukrepov predvidenih v veljavnih gozdarskih načrtih in upoštevanje usmeritev, ki se dotikajo gozdarskega načrtovanja. Od leta 2012 do danes se je pregledalo 88 gozdnih posesti različnih velikosti. Pri tem smo prišli glede poznavanja gozdarskega načrtovanja med lastniki gozdov in primernosti gozdarskega načrtovanja za zasebne lastnike gozdov do zanimivih ugotovitev. Poznavanje področja gozdarskega načrtovanja med lastniki je slabo. Lastniki se tudi

maloštevilno udeležujejo javnih obravnav gozdarskih načrtov. Bolje so seznanjeni z operativnimi načrti, seznanjenost pa pada z višanjem nivoja načrtovanja. Večina lastnikov za svojo posest ne pozna niti višine možnega posek, niti potrebnih gojitvenih in varstvenih del. Sicer si večina lastnikov predstavlja, kaj je to posestni načrt, vendar so ga za svojo posest za enkrat naredili le redki posamezniki.

Pri izdelavi gozdarskih načrtov se zdi, da se večji poudarek daje omejitvam gospodarjenja z zasebno gozdno posestjo za zagotavljanje splošno koristne vloge, ki jo opravlja gozd, in manj potrebam in željam lastnikov gozdov. Tudi oblika načrtov je velikokrat neprilagojena gozdarskemu znanju običajnega lastnika gozda.

Postavlja se nam vprašanje, komu je gozdnogospodarsko in gojitveno načrtovanje sploh namenjeno. Samo Zavodu za gozdove Slovenije kot upravnemu organu, drugim javnim inštitucijam ali tudi lastnikom gozdov.

V prihodnje bi morali gozdarsko načrtovanje poenostaviti in mu bolj jasno določiti čemu in komu je namenjeno in ga v tem smislu posodobiti. Pri načrtovanju ukrepov bi morali v večji meri upoštevati ekonomske zakonitosti izkoriščanja gozda. V procesu nastajanja in sprejemanja gozdarskih načrtov pa je potrebno zagotoviti aktivnejšo vlogo lastnikov gozdov. Čas je, da se razmisli tudi o umestitvi posestnih načrtov v sistem gozdarskega načrtovanja, ki bi zajeli razen gozdnogojitvenih, varstvenih in tehnoloških ukrepov tudi izračune trajne ekonomske uspešnosti gospodarjenja z gozdno posestjo. Navedeni predlogi omogočajo proaktiven pristop do lastnika gozda s ciljem višje realizacije sečnje in drugih ukrepov v zasebni gozdni posesti. Predlogi sprememb nadalje sovpadajo z javnim interesom po odgovornejši vlogi lastnika pri gospodarjenju z gozdovi in novih delovnih mestih v gozdarskem in lesnem sektorju.

Odgovorno gospodarjenje s slovenskimi gozdovi je osnovni cilj tudi pri regijski certifikaciji gozdov po sistemu PEFC v Sloveniji.

13.10 - 13.25

Problemi nastajanja in izvajanja gozdno gospodarskih načrtov

Jože Sterle; Združenje za gozdarstvo pri GZS

Slovenija ima enega najbolj kompleksnih načinov gozdnogospodarskega načrtovanja. Če k gozdarskim načrtom prištejemo še lovske to velja še bolj. Tako imamo v Sloveniji sprejeto Resolucijo o nacionalnem gozdnem programu (2007), ki jo sprejme Državni zbor RS, desetletne območne načrte in načrte gospodarskih enot, kakor tudi detajlne gozdno-gojitvene in sečno spravilne načrte. Sama izdelava načrtov močno obremenjuje tudi operativni gozdarski kader, ki se pogosto pritožuje, da nima dovolj časa za strokovno terensko delo oziroma delo z lastniki gozdov.

Samo načrtovanje utegne biti precej drago, kar kažejo nekateri podatki ZGS. Če vse faktorje zanemarimo, se moramo vprašati, koliko vsi ti načrti resnično pripomorejo k boljšemu gospodarjenju oziroma sploh kakšna je njihova realizacija.

Če gledamo samo realizacijo je zelo očitna razlika med zasebnim in državnim sektorjem. Državni gozdovi so bili desetletje in več vzor praktično 100 procente realizacije načrtov. V zadnjem času se tudi tu stvari nekoliko poslabšujejo, saj so upadla vlaganja v gozdove, zlasti gojitvena dela pa tudi prometnice.

Povsem druga zgodba so privatni gozdovi, kjer je realizacija daleč pod vsemi strokovnimi kriteriji. Že sama sečnja dosega okrog 60-70 procentov, pri gojitvenih delih pa je to še bistveno slabše. Ob tako nizki realizaciji načrtov, se stroka upravičeno vpraša, ali je sploh možno realizirati cilje v gozdno gospodarskih načrtih. Če je odgovor 'ne', potem se samo po sebi postavlja vprašanje smiselnosti takšnega načrtovanja.

V državnih gozdovih se pojavljajo še drugi problemi. V praksi doživljamo, da togi načrti pogosto ovirajo izvedbo načrtovanja, to je odkazilo. Zlasti to velja v pogojih nenehnih ujm, ki pustošijo po naših gozdovih. V teh razmerah bi moralo biti gozdarsko načrtovanje na vseh nivojih veliko bolj fleksibilno. V term smislu je problem tudi Pravilnik o načrtih za gospodarjenje z gozdovi in upravljanje z divjadjo (Uradni list RS št. 91/10).

V bodoče velja razmisliti o smiselnosti tri nivojskega načrtovanja, kjer se pogosto podatki med nivoji ponavljajo in prepisujejo. V zaostrenih finančnih razmerah mora država odpreti diskusijo, katere načrte bo plačala sama in katere prenesla na lastnike, če jih slednji hočejo imeti ali jih celo potrebujejo. Tu so možnosti za različne zasebne iniciative in podjetništvo.

Skratka država mora razmisliti katere so tiste vsebine načrtov, ki jih sama potrebuje, tudi za izvajanje ostale zakonodaje in kaj je tisto kar lahko prepusti trgu ali željam lastnikov gozdov.

13.25 - 13.40

Odmor za kavo

13.40 - 14.20

SKLOP 3: PREDLOGI ZA POSODOBITEV IN RAZVOJ GOZDNOGOSPODARSKEGA NAČRTOVANJA

14.20 - 15.40

Razprava in zaključki

16.00

Zaključek posveta in otvoritev razstave avtorja Branka Žuniča

ZVEZA GOZDARSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Večna pot 2, 1000 LJUBLJANA
Davčna št. 61337765; Matična št. 5010365
Elektronski naslov: zveza.gozd@gmail.com